

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

เรื่อง เมืองสิต (ขุนแก้ว) หมะเว

Gender : Power Relations in Local Literature in Southern
Thailand, Mueang Sid (Khun Klaew) Mhae we

ปาริชาติ เชียะคง¹

Parichart Siehkonng

วรเวช ว่องศิริ²

Worawet Wongsiri

Received : 24 มีนาคม 2563

Revised : 8 พฤษภาคม 2563

Accepted : 26 พฤษภาคม 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาประเด็นเพศภาวะที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทหนังสือชุด เรื่อง เมืองสิต (ขุนแก้ว) หมะเว เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายว่าปรากฏในลักษณะใดบ้าง การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การวิเคราะห์บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ และการวิเคราะห์เพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของหญิงตามเพศภาวะ คือ สุภาพเรียบร้อย รักนวลสงวนตัว ไม่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด เก็บความรู้สึกลบซ่อน ไม่แสดงออก และไม่อำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ ส่วนบทบาทของชายตามเพศภาวะ คือ มีวิชาความรู้ความสามารถ มีความหนักแน่น ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีอำนาจมี

¹ อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Lecturer in Thai in Faculty of Humanities and Social Sciences,

Nakorn Si Thammarat Rajabhat University

² อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Lecturer in Thai in Faculty of Humanities and Social Sciences,

Nakorn Si Thammarat Rajabhat University

ความสามารถในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด พุดจาตรงไปตรงมา กล้าได้กล้าเสีย และมีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ ส่วนการวิเคราะห์ประเด็นเพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย พบว่า ผู้ชายใช้อำนาจกดขี่ผู้หญิงโดยตรงผ่านทุกมิติทางสังคม ผู้ชายควบคุมการผลิตซ้ำของผู้หญิง ผู้ชายเป็นฝ่ายรุกและผู้หญิงเป็นฝ่ายรับในเรื่องเพศ การวิเคราะห์เพศภาวะได้แสดงให้เห็นถึงการจัดระเบียบทางสังคม ภายใต้อำนาจของเพศภาวะที่แตกต่างทางเพศ แนวคิดระบบอำนาจปิตาธิปไตย และวัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่งตามบริบทของสังคม

คำสำคัญ : เพศภาวะ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เมืองสิด (ขุนแกลัว) หมะเว

Abstract

This article focuses on the study of gender issues that appear in southern Thailand, Mueang Sid (Khun Klaew) Mhae We in order to indicate the characteristics of gender between men and women and in what manner. The study was divided into 2 issues which were the analysis of male and female roles according to genders and analysis of genders in the patriarchal system. The study indicated that women are polite, reserved, and unable to make absolute decisions, keep their feelings to themselves without expressing them and have no negotiable power in having sex. For the role of males, it appeared that men have knowledge and ability. They are strong and use reason rather than emotions. They also have power and ability to make decisive decisions, talk frankly, take risks and have negotiable power for sex. From the analysis of gender issues in patriarchal systems, it was found that men use the power to directly oppress women

through all social dimensions. Men control the reproduction of women. Men are active and women are passive in sex. Gender analysis has demonstrated social organization under conditions of gender differences, concepts of the patriarchal system and one culture to another in the society context.

Keywords: Gender, Power relations, Local literature in southern of Thailand, Mueang Sid (Khun Klaew) Mhae We

บทนำ

จากบริบทของสังคมศาสตร์ที่ถูกปลูกฝัง กล่อมเกลียดด้วยสังคมและวัฒนธรรม คงปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมไทยได้กำหนดบทบาทโครงสร้างทางเพศ ด้วยความเชื่อและการยอมรับโครงสร้างทางสังคม ที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค และความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชายด้วยค่านิยมปิตาธิปไตย ที่ถูกซ่อนเร้นในมายาคติหรือถ่ายทอดผ่านอุดมคติ ดังปรากฏให้เห็นในวรรณกรรม สุภาษิต สำนวน โวหาร ตำนาน เรื่องเล่า คำคมหรือข้อคิดต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมสอนสตรี จากเรื่องสุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่ ภูวนาสอนน้องคำฉันท์ฉบับธนบุรี ว่าด้วยหญิงในอุดมคติของชายไทยผ่านวรรณกรรมที่มุ่งสอนและควบคุมศีลธรรมของผู้หญิง สะท้อนให้เห็นบทบาทของเพศหญิงที่ถูกกำหนดโดยเพศชาย และยังปรากฏให้เห็นในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านเฉพาะถิ่นมีบันทึกไว้ในใบลาน สมุดข่อย หรือหนังสือบูด โดยมีการนำมาปวิวรรตวรรณกรรม และถ่ายทอดผ่านละครชาวบ้าน ที่แสดงให้เห็นว่าอำนาจปิตาธิปไตยมีบทบาทสำคัญต่อการวิเคราะห์วรรณกรรม เป็นเครื่องมือที่ดำเนินเรื่อง การดำเนินชีวิต ความแตกต่างทางเพศในสังคม และสิทธิ์แห่งความเป็นมนุษย์ ที่ถูกสร้างและแบ่งชนชั้นจากประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งเป็นที่มาของเพศภาวะ (ปราณี วงษ์เทศ, 2549 : 9-10)

เพศภาวะมีบทบาทและอิทธิพลต่อความหลากหลายทางเพศในสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์สตรีในประวัติศาสตร์ชาติไทย ไม่ต่างไปจากสังคมบริบทโลก ที่สังคมวัฒนธรรมของกลุ่มผู้หญิงของโลกที่สามและสังคมตะวันตก ได้ต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี ดังจะเห็นได้ว่าเพศภาวะ (Gender) คำนี้เริ่มถูกนำมาใช้อย่างจริงจังในขบวนการสิทธิสตรีระหว่างช่วงปลายคริสต์ทศวรรษที่ 60 ถึงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 70 เป็นการนำมาใช้เพื่อเป้าหมายทางการเมืองของสตรีชาวตะวันตก เพื่อต่อสู้กับสถานภาพที่ด้อยกว่าและการเป็นรองของผู้หญิง (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2547 : 3) ในเชิงทฤษฎีสตรีนิยม เพศภาวะมีความหมายเป็น “เพศทางสังคมวัฒนธรรม” ในลักษณะที่เป็นการประกอบสร้างทางสังคม ดังที่ปรากฏในวาทะของ ซีโมน เดอโบวัวร์ นักสตรีนิยมคนสำคัญซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือ *The Second Sex* ว่า “ผู้หญิงนั้นไม่ได้คลอดออกมาเป็นหญิง แต่ถูกกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูให้กลายเป็นหญิง” (Beauvoir, Simone de, 1989. อ้างใน เนตรดาว แพทย์กุล, 2544 : 7) หมายความว่า สังคมเป็นผู้กำหนดหรือสังคมเป็นผู้สร้างลักษณะความเป็นหญิง (Femininity) หรือลักษณะความเป็นชาย (Masculinity) ที่เรียกว่าเพศภาวะถูกสร้างขึ้นเพื่อบรรยายลักษณะต่าง ๆ ของผู้หญิงและผู้ชายที่กำหนดในสังคมหนึ่ง ๆ “เป็นการจัดระเบียบทางสังคมภายใต้เงื่อนไขของความแตกต่างทางเพศ เป็นความรู้อย่างหนึ่งที่สร้างความหมายและความแตกต่างให้กับร่างกายของมนุษย์” (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2547 : 8)

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่เพศภาวะ จะถูกนำมาบอกเล่าผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม และเพื่อสื่อถึงความคิดและความคาดหวังต่อผู้หญิงว่าผู้หญิงและผู้ชายตามแบบฉบับควรเป็นเช่นใด ความสามารถและพฤติกรรมของผู้หญิงและผู้ชายว่าควรมีอย่างไรในสถานการณ์ต่าง ๆ ความเป็นมาและความคาดหวังเหล่านี้เป็นการเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อน ผู้นำทางความคิด สถาบันศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียน สถาบันการศึกษา ที่ทำงานและสื่อต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนผลิตซ้ำความคิด และมีอิทธิพลต่อบทบาทที่แตกต่างกัน สถานะทางสังคม เศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองของผู้หญิงและผู้ชายในสังคม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ระบบคิดและระบบอำนาจปิตาธิปไตยของสังคมที่เป็นพลวัต ย่อมทำให้บทบาททางเพศภาวะเปลี่ยนแปลง

ตามกาลเวลาและช่วงชีวิตมนุษย์ ด้วยระบบคุณค่าของสังคมที่แสดงผ่านกฎหมาย ยุคสมัยใหม่ แต่ก็ยังสะท้อนมุมมองให้เห็นว่า ในทางปฏิบัติผู้หญิงมีสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้ชายในเกือบทุกวัฒนธรรม หรือเป็นความแตกต่างกันไปภายในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ และระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ แบบปิตาธิปไตย เพราะความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจจากวิถีปฏิบัติ จารีต ประเพณี ศาสนา และค่านิยม เป็นต้น (วิระดา สมสวัสดิ์, 2548 : 13-14) ทำให้ผู้เขียนเห็นว่าวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่อง เมืองสิด (ขุนแก้ว) แหลมเว เป็นกรณีศึกษาของบทความนี้เพื่อวิเคราะห์บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ และการวิเคราะห์เพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย

การวิเคราะห์เพศภาวะ

แนวคิดและทฤษฎีเพศภาวะที่ควรรู้

คำว่า **เพศภาวะ** มีความหมายจากการศึกษาของกฤตยา อาชวนิจกุล (2554 : 44) อธิบายว่า เป็นภาวะแห่งเพศหรือความเป็นหญิงความเป็นชายที่ถูกประกอบสร้างทางสังคมและถูกขัดเกลามาตามบทบาทที่สังคมกำหนด ซึ่งในทางโลกตะวันตกเรียกว่า Gender ที่เป็นคำใช้แยกหญิงชาย และต่อมาถูกแปลความหมายให้ครอบคลุมในทางสังคมศาสตร์ ในลักษณะเพศทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนั้นเพศภาวะหรือเรียกกัน **เพศสภาพ** หรือ **เพศสถานะ** ที่ถูกนำมาใช้เพื่อยืนยันคุณลักษณะทางสังคมของคนแต่ละเพศ ดังนั้นจะเห็นว่ากรอบที่ใช้ทำความเข้าใจระบบเพศภาวะของสังคมไทย จะต้องตั้งอยู่บนฐานระบบอุดมการณ์ความเชื่อและสภาพเงื่อนไขที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของคนไทย วัฒนธรรมระบบเพศภาวะแบบสังคมไทยนั้นขึ้นอยู่กับฐานความหมายของคำว่า **เพศ** ซึ่งเป็นคำที่หมายรวมได้ทั้งความแตกต่างทางเพศสรีระ ความแตกต่างของเพศภาวะและรสนิยมทางเพศ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2555 : 57-58) ในยุคปัจจุบันเพศภาวะเป็นที่ยอมรับกันในทางสากลว่า **Gender** มีมากกว่าสองเพศภาวะ ทำให้สังคมไทยต้องยอมรับการมีเพศภาวะมากกว่าสองเพศ และมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และในพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เพื่อให้

สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ที่เอาเพศภาวะมาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำ การคุ้มครองบนพื้นฐานในเรื่องเพศ และการกำหนดหลักสูตรที่ใช้ในสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาสตรีและส่งเสริมเพศภาวะในสังคม (นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561 : 54-55)

จากแนวคิดของกลุ่มสตรีนิยมในสังคมตะวันตก ที่มีมโนทัศน์ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกกดขี่โดยสังคมและกระบวนการสร้างอุดมการณ์ที่ผู้ชายเป็นใหญ่ และเกิดการเรียกร้อง และมีความต้องการให้มีการสร้างทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist Theory) ทฤษฎีนี้สร้างขึ้นเป็นองค์ความรู้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเพศ การแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ปรับเปลี่ยนความคิดของสังคมให้เกิดความเท่าเทียมกัน และได้พัฒนาสู่ **กลุ่มสตรีนิยมเสรีนิยม (Liberal Feminism)** ที่เรียกร้องให้ผู้หญิงออกไปอยู่ในโลกสาธารณะ เช่น ผู้ชาย และลดทอนอคติทางเพศ **กลุ่มนิยมนมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism)** เรียกร้องทุนนิยมทำให้แบ่งแยกหน้าที่และการเอาเปรียบสตรีทางสังคม **กลุ่มถอดรากถอดโคนหรือสายรากเหง้า (Radical Feminism)** เรียกร้องระบบชายเป็นใหญ่ และให้ความสนใจในเรื่องของความเป็นแม่ พฤติกรรมทางเพศ สรีระร่างกาย บุคลิกลักษณะ และเงื่อนไขชีวภาพ **กลุ่มสังคมนิยม (Socialist Feminism)** เรียกร้องการกดขี่ทางชนชั้นและการมีส่วนร่วมในการผลิตสาธารณะ **กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism)** ให้ความสนใจบุคลิกภาพและกระบวนการทางจิตใจ อัตลักษณ์ทางเพศ และ **กลุ่มหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism)** ให้ความสำคัญว่าทฤษฎีว่ามีอำนาจสร้างความสัมพันธ์ความเป็นเพศ ซึ่งทุกกลุ่มล้วนตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบปัญหาความเป็นสากลของผู้หญิง ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันทางเพศ ในสังคม การปฏิเสธการแบ่งแยกเพศทางชีวะ และเพศทางสังคม ความขัดแย้งและอัตลักษณ์ของผู้หญิง เป็นต้น (จงจิตต์ โสคนคณาภรณ์, 2549 : 61-81 และ นงเยาว์ เนาวรัตน์, 2561 : 32-50) ที่ทฤษฎีนี้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์และวิจารณ์วรรณกรรมต่างๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบทบาทหญิงชายตามเพศภาวะที่ผู้หญิงได้ต่อสู้ด้วยอุดมการณ์ผ่านวรรณกรรม ที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกจาก

ตัวละครของความเท่าเทียมและไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ ได้อย่างมีอรรถรส และเป็นองค์ความรู้สะท้อนภาพของสังคมได้ทุกยุคสมัย อย่างในบทความนี้ที่ได้นำเอา การวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่อง เมืองสิด (ขุนแก้ว) แหมะเว มาวิเคราะห์ ถ่ายทอดให้เข้าใจกัน

เพศภาวะกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

อาจกล่าวได้ว่าอำนาจเป็นที่มาของความเหลื่อมล้ำทางเพศภาวะในสังคมไทย กล่าวคือ เพศภาวะมีนัยรวมไปถึงความเป็นชนชั้น และเรื่องของอำนาจหรือที่เรียกว่า **อำนาจระบบปิตาธิปไตย** ที่จากการศึกษาของณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (2555 : 38) หมายความว่า เป็นอำนาจสังคมพ่อเป็นใหญ่หรือกฎเกณฑ์ของพ่อ ในลักษณะของการควบคุมทางสังคมฐานะบิดาหรือสามี ย่อมมีอำนาจเหนือลูกสาวและภรรยา ซึ่งระบบวิธีคิดแบบปิตาธิปไตยนี้ เป็นไปตามทฤษฎีการปกครองปิตาธิปไตยที่จำกัดสิทธิเสรีภาพและความอิสระแสดงถึงความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายผ่านสถาบันครอบครัว และระบบเครือญาติ สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันทางศาสนา และจากการศึกษาของสรยา รอดเพชร (2561 : 58) ผู้หญิงกับการขัดขึ้นอำนาจปิตาธิปไตยเกิดขึ้นเพราะการขัดขึ้นโดยอำนาจของภาษา อำนาจทางเศรษฐกิจ การอ้างอำนาจธรรมชาติ อารมณ์ที่ถูกเก็บกด และความปรารถนาทางเพศที่ยังคงแฝงตัวอยู่ในระบบคิดของสังคมและวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นว่าเพศภาวะกับอำนาจระบบปิตาธิปไตยในสังคม ผู้หญิงตกอยู่ใต้อำนาจชายเป็นใหญ่ สถานภาพของผู้หญิงถูกควบคุมและปกครองโดยผู้ชาย และมองว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ที่มีผู้หญิงอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าผู้ชาย ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะอำนาจที่จะกระทำ และลักษณะของการใช้อำนาจเหนือผู้อื่น

นอกจากนี้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศ ตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ได้เสนอแนวคิดเรื่องอำนาจ โดยมองว่าอำนาจสร้างความจริง สร้างสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมและสร้างพิธีกรรมให้กับสิ่งที่เรียกว่าความจริงด้วย อำนาจไม่ได้ตัดเรื่องเพศออกไป แต่มันรวมอยู่ในร่างกายในฐานะรูปแบบของความเป็นปัจเจกชน อำนาจยังผลิต

และกำหนดรายละเอียดของเพศ เรื่องเพศจึงเป็นผลผลิตของอำนาจแบบหนึ่ง (ธีรยุทธ บุญมี, 2551 : 169 - 172) ซึ่งจะเห็นได้จากสภาพสังคมและวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงเพศภาวะกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมไทย โดยเฉพาะสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมในอดีต ที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของตนที่ยึดหลักศาสนาอิสลามครอบคลุมทุกมิติในการดำเนินชีวิต มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมและผูกพันทางด้านเครือญาติโดยการสมรส และสะท้อนถึงแนวคิดระบบปิตาธิปไตยอย่างชัดเจนทางสังคมและวัฒนธรรม จะเห็นจากผู้นำทางศาสนาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ทำให้ผู้ชายเป็นใหญ่ บั่นทอนความเท่าเทียมกันทางเพศผู้หญิง ที่นำมาสู่แนวคิดบทบาทหญิงชายมุสลิมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (จงรักษ์ ศรีจันทร์งาม, 2557 : 8-20)

ดังนั้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทำให้ **บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ (Gender Roles)** สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ ที่สังคมเชื่อว่าเหมาะสมสำหรับปัจเจกบุคคลตามเพศของเขาและเธอ บทบาทของหญิงชายตามเพศภาวะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ มีใช้มาแต่กำเนิด และจะแตกต่างกันไปในวัฒนธรรมหนึ่งสู่วัฒนธรรมหนึ่งและจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เปลี่ยนแปลงในกาลเวลาที่ผ่านไปเพราะผลพวงจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา เทคโนโลยี ศาสนา และโครงสร้างทางการเมือง ที่บทบาทของหญิงชายตามเพศภาวะ จึงเป็นลักษณะที่ทรงอำนาจขององค์กรทางสังคมที่ไม่เพียงแต่บรรยายว่า ผู้ชายและผู้หญิงถูกคาดหวังว่าต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร แต่ยังมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อำนาจในการตัดสินใจและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล บทบาทหญิงชายในความหมายของบทความนี้จึงหมายถึง บทบาทหน้าที่รวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกภายใต้ความคาดหวังของสังคมในระบอบปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ กล่าวคือ ผู้หญิงไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดย่อมถูกกำหนดให้มีสถานภาพด้อยกว่าผู้ชายในทุกด้าน ดังนั้น บทบาทตามเพศภาวะจึงแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม

หากจะกล่าวถึงเพศภาวะที่มีความแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม อย่างบริบทสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ที่ต่างจากสังคมและวัฒนธรรมไทย ไม่ว่าจะเป็น

ด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย อาหารการกินและความเป็นอยู่โดยทั่วไป โดยจะเห็นว่าในอดีตศาสนามีบทบาทสำคัญกับชีวิตทางสังคมและชีวิตประจำวันอย่างแยกไม่ออก ทั้งยังมีผลต่อการแบ่งแยกเพศในการเป็นผู้นำ การต่อรองอำนาจ ทำให้วิถีชีวิตของผู้หญิงมุสลิมเป็นผู้ตามและผู้ปฏิบัติหรือสนองต่อความต้องการของบิดาและสามีโดยที่ผู้หญิงไม่สามารถต่อรอง ชัดขึ้น หรือต่อต้าน บนพื้นฐานของความเชื่อและหลักศาสนา ที่มีต่อวิถีปฏิบัติส่งกันจากรุ่นสู่รุ่น และในปัจจุบันศาสนายังมีความสำคัญต่อดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม ความเป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงมุสลิมมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงกลายเป็นเครื่องมือเชื่อมต่อระหว่างอำนาจรัฐกับอำนาจของผู้ชาย ผ่านบทบาทหน้าที่ของความเป็นผู้นำ ในการเรียกร้องความเป็นธรรมและการแสดงในพื้นที่ทางสังคมที่มากขึ้นกว่าเดิม จากมุมมองของผู้ชายเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นโจรผู้ร้ายหรือผู้ก่อการร้าย (อุมมีสาลาม อุมาร, 2558 : 18-19) ทำให้ผู้หญิงต้องออกมาแสดงความเป็นผู้นำ สร้างพื้นที่ของตนในวิถีชีวิตที่ปรับตัวในสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิมในยุคปัจจุบันนี้

วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่อง เมืองลิด (ขุนแก้ว) แหมะเว

วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทหนังสือบูต เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของภาษาและภูมิปัญญาของบรรพชนภาคใต้ในอดีต เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าต่อการศึกษาเรียนรู้แนวคิดและพฤติกรรมในการดำรงชีพของชนภาคใต้ ซึ่งถูกส่งผ่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งหนังสือบูตมีด้วยกัน 2 ประเภท คือ **หนังสือบูตดำ** เป็นเรื่องตำราพิชัยสงคราม ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ และ **หนังสือบูตขาว** เป็นเรื่องศาสนา ตำนาน ตำราลักษณะต่าง ๆ และประโลมโลก (วิมล คำศรี, 2554 : 5) ดังเช่นเรื่องที่น่าสนใจวิเคราะห์นี้คือ วรรณกรรมเรื่อง เมืองลิด (ขุนแก้ว) แหมะเว เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทนิทานประโลมโลกที่อาศัยเค้าความจริง ผู้แต่งเป็นชาวมุสลิมชื่อนายจิและนายแจ ชาวบ้านงหรา อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง แต่นายจิแต่งเรื่องนี้ไม่ทันจบก็เสียชีวิตเสียก่อน ต่อมานายจิ (นายสะมะแอ วงศ์สะอาด) ชาวบ้านโหละ

เหรียญ ตำบลชะรัด อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง เป็นผู้แต่งต่อจนจบและนำออกพิมพ์จำหน่ายครั้งแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. 2496 ส่วนครั้งที่ 2 ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์และจัดจำหน่ายเป็นครั้งที่ 3 จำนวน 2,000 ฉบับ โดยนายก่อเดช เสมอมาต พิมพ์ที่โรงพิมพ์โชติการพิมพ์ อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 วรรณกรรมเรื่องนี้แต่งโดยใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ มีความยาว 691 บท (พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 1) โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นต่อไปนี้

1. เรื่องย่อเมืองสิด (ขุนแก้ว) และแหมะเว

กล่าวถึงเมืองสิด เป็นผู้มีมีความรู้ความสามารถในการพยากรณ์ รู้เวทมนตร์คาถา และอยู่ยงคงกระพัน อาศัยอยู่ที่บ้านหาดเลา เมืองปะเหลียน จังหวัดตรัง ต่อมาพ่อแม่ได้ส่งลูกสาวของเอกาเสม (ผู้ใหญ่บ้าน) ในเขตตำบลกงหรา เมืองพัทลุง ให้เป็นภรรยาอยู่กับกัน ประมาณ 1 ปี ภรรยาที่เสียชีวิต เมืองสิดนึกขึ้นมาได้ว่ายังมีน้องภรรยาเป็นคนรูปร่างสวยงามชื่อแหมะเว จึงอยากได้มาเป็นภรรยาก็เลยออกเดินทางรอนแรมมาพักอาศัยกับเพื่อน ๆ ที่รู้จักกัน โดยหวังจะฉุดคร่าแหมะเว แต่ยังไม่สบโอกาส กล่าวถึงแหมะเว ลูกสาวเอกาเสม อายุ 19 ปี ในวันนั้นได้ขออนุญาตบิดาไปไถ่ถอน³ที่ไร่ใหม่ เมื่อมาถึงในไร่ก็รู้สึกสังหรณ์ใจแต่เมื่อเจอนางซบซึ่งเป็นญาติก็ทำให้เกิดความอับใจ ฝ่ายเมืองสิดได้จับยามสามตารูว่าจะได้พบนาง จึงบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยเฉพาะทวดมะระห่ม⁴ แล้วเตรียมตัวพร้อมทั้งอาวุธประจำกาย ตั้งแต่ปืนคาบศิลา กริช มีดบาดะ เอาฝ้ายันต์มาผูกหัวท่อนมตร์ของครู แล้วออกเดินทางมาที่ไร่ของแหมะเวเข้าฉุดคร่าแล้วพาแหมะเวหนีไปฝ่ายนางซบรีบวิ่งหนีมาบอกเรื่องราวแก่เอกาเสม เอกาเสมทราบเรื่องด้วยความโกรธแค้นจึงเตรียมอาวุธพร้อมพวกบ่าวไพร่จะออกติดตาม แต่ถูกทัดทานจากนายหนุ่ยผู้เป็นพี่ว่าเป็นยามร้าย หากติดตามไปก็จะเสียที่แก่เมืองสิดและมันจะฆ่าแหมะเวเสีย จึงได้คอยคิดอ่านหาทางแก้ไขต่อไป

³ ไถ่ถอน หมายถึง ดายหญ้า

⁴ ทวดมะระห่มหรือทวดมะระโหม หมายถึง ทวดโหมที่เป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านชะรัดและสายตระกูล ณ พัทลุง และชาวบ้านเมืองพัทลุงใช้เรียกขานผู้ล่วงลับไปแล้วด้วยความเคารพสักการะ

ฝ่ายเมืองสิตเมื่อได้ตัวเหมาะสมมาแล้วก็รีบพานางหนีเข้าป่าและได้นางเป็นภรรยา เมืองสิตพาหมาเหวออกเดินทางต่อไป เพื่อให้นางคลายความโศกเศร้าเสียใจ จึงยกนิทานมาเล่าให้นางฟัง ชวนนางชมนกชมไม้ในกลางป่าแต่กลับพบซากค้างที่ตายแล้ว หมาเหวแกล้งถามว่าเป็นซากของสัตว์อะไรทำไมต้องตาย เมืองสิตรู้ว่านางร้ายจึงทำพิธีสะเดาะเคราะห์เพื่อแก้ภัยตามที่ได้อ่านเรียนมา แล้วพาหมาเหวไปยังบ้านนายสุตัน ซึ่งเป็นเพื่อนรักใคร่กันมา ครั้นได้พบนายสุตันแล้วก็ปรึกษาหารือว่าการที่ตัวเขาพาหมาเหวนั้นมา ต้องทำอะไรจึงจะไม่ผิดกฎหมาย นายสุตันแนะนำว่าให้ไปหายกกระบัตรเมืองพัทลุง โดยนายสุตันจะเขียนหนังสือฝากตัวและขอความช่วยเหลือจากยกกระบัตร⁵ เมืองพัทลุงแล้วให้เมืองสิตนำไปให้ แต่เมืองสิตบอกว่าจะพาหมาเหวไปเมืองปะเหลียนก่อน แล้วค่อยนำหนังสือไปหายกกระบัตรเมืองพัทลุงในภายหลัง

เมืองสิตพาหมาเหวออกจากบ้านนายสุตันเพื่อเดินทางไปยังเมืองปะเหลียน หมาเหวกล่าวอ้อนวอนสั่งคดีสิทธิ์ให้ช่วยปิดบังเส้นทางเพื่อให้เมืองสิตหลงทาง เดินไปข้างหน้าแต่ให้วกกลับมาข้างหลัง ซึ่งเมืองสิตหลงทางเดินวกไปวนมาและเจ็บปวดศีรษะจนต้องทรุดลงนั่ง จิตใจฟั่นเฟือน ในคืนหนึ่งเมื่อเมืองสิตหลับสนิทหมาเหวก็ชักดาบออกมาหวังจะฆ่า แต่นางคิดได้ว่าหากฆ่าเมืองสิตไม่ได้นางจะได้รับอันตราย นางจึงวิ่งหนีเข้าป่า ในที่สุดก็เดินทางมาถึงบ้านชะรัดได้พบหลวงเพชรซึ่งเป็นกำนันของตำบลชะรัด หมาเหวได้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น หลวงเพชรให้ขุนรามเขียนหนังสือแล้วสั่งให้บ่าวไพร่นำไปมอบให้เอกราเสม เมื่อเอกราเสมถึงบ้านหลวงเพชรได้ปรึกษาหารือกันว่า จะจัดการเรื่องเมืองสิตอย่างไร หลวงเพชรขอให้เอกราเสมพักอยู่ก่อน 3 วัน แล้วให้จันทิพาหมาเหวกลับไปบ้านงหรงก่อน ในระหว่างเดินทางหมาเหวพยายามแสดงตัวให้จันทิรู้ว่านางรักใคร่ในตัวจันทิ จันทิก็หลงใหลรักใคร่ในตัวหมาเหวแต่กลัวนางจะไม่ยินดีด้วยและยังเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน หากไปขอพ่อแม่แล้วเกิดขัดข้องก็จะได้รับความอับอาย ต่างคนต่างร้ายมนตร์ให้มีใจ

⁵ ยกกระบัตร หมายถึง ตำแหน่งข้าราชการสังกัดกระทรวงวังในอดีต มีหน้าที่ออกไปประจำอยู่ตามหัวเมือง เพื่อสอดส่องอรรถคดีรักษาความยุติธรรม

2. วิเคราะห์บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ

บทบาทของหญิงชายตามเพศภาวะขึ้นอยู่กับการสร้าง “ความเป็นหญิง” และ “ความเป็นชาย” การที่นักปรัชญาชาวตะวันตกได้ถกเถียงกันมานานว่า แท้จริงแล้ว ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติหรือคุณลักษณะเหมารวมแบบทวิลักษณ์ที่เคยเชื่อกันว่าคุณลักษณะของความเป็นชายนั้นดีกว่า เหนือกว่า หรือสูงส่งกว่าความเป็นผู้หญิง เป็นเพียงแค่การสร้างชุดความรู้ของผู้ชายเพื่อสร้างอำนาจให้กับตัวเองเท่านั้น ดังเช่น อริสโตเติลใช้ระบบสืบพันธุ์เป็นตัวอธิบายถึงความแตกต่างดังกล่าวว่า “การที่ชายเหนือกว่าหญิงเป็นเพราะผู้หญิงไม่สามารถที่จะปรุงแต่งสารอาหาร (ประจำเดือน) ให้แก่เชื้อสุจิเหมือนน้ำคืดหลังของชาย” (สุวรรณา สถาอานันท์ อ่างใน เทวัญ ประจักษ์พนา, 2551 : 19) ซึ่งเป็นสิ่งที่อริสโตเติลใช้เป็นมาตรในการวัดศักยภาพของหญิงชาย เขาจึงสรุปว่า ความเป็นหญิงคือ ความไม่สามารถที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นชาย ความเป็นหญิงที่จริงแล้วไม่มีอยู่จริง มีแต่ความเป็นชายที่ไม่สมบูรณ์ ดังประโยคที่อริสโตเติลกล่าวถึงเรื่องดังกล่าวว่า “เด็กมีรูปร่างคล้ายสตรี สตรี คือ บุรุษที่ไร้สมรรถภาพ” (สุวรรณา สถาอานันท์ อ่างใน เทวัญ ประจักษ์พนา, 2551 : 19)

2.1 บทบาทของหญิงตามเพศภาวะ จากการอธิบายถึงคุณลักษณะของความเป็นหญิงและความเป็นชายดังกล่าว เป็นการอธิบายโดยการเชื่อมโยงเข้ากับสรีระของทั้งสองเพศเป็นตัวกำหนด หรือทำให้ทั้งสองเพศมีความแตกต่างกัน และความเชื่อดังกล่าวได้นำไปสู่ความคาดหวังทางสังคมต่อทั้งสองเพศในลักษณะที่ต่างกัน นั่นคือเพศหญิงต้องมีกิริยาท่าทางไม่ก้าวร้าว สุภาพอ่อนโยน สงบเสถียรเรียบร้อย รักนวลสงวนตัว มีอารมณ์อ่อนไหว ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ไม่มีความสามารถในการตัดสินใจที่เด็ดขาด เก็บความรู้สึกโดยไม่แสดงออก และไม่มีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ บทบาทของหญิงตามเพศภาวะที่ปรากฏในเรื่อง เมืองลิด (ขุนแก้ว) หมะเว มีดังนี้

2.1.1 กิริยาท่าทาง ดังเช่นจากที่หมะเว ลูกสาวของเอกกาเสม มีใบหน้าสวยงามอุปนิสัยดี กิริยามารยาทเรียบร้อย พุดจาไพเราะ ตรงตามคุณสมบัติของผู้หญิงไทยในอุดมคติ ดังคำบรรยายเมื่อกล่าวถึงหมะเวไว้ว่า

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

ชื่อนางสาวแหมะเวเสนห์ดี

เป็นบุตรเภาอกาเสมสายนักหนา

อยู่ในบ้านกำนันกลยา

เจรจาพาทีดีทุกอย่าง

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 11)

หรือดั่งคำประพันธ์ที่ว่า

คูวิธีกิรียน่ารักเรา

แต่โง่เขลาขลาดหญิงเสียจริงเจียว

แหมะจึงกล่าวสุนทรพจน์อันว่า

น้องเดินหนานักขลาดพาหาวาดเสีย

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 49)

2.1.2 การรักษานวลสวณตัว กล่าวได้ว่า การรักษานวลสวณตัวถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญสำหรับผู้หญิงเป็นอย่างมากในสังคมสมัยก่อน เพราะผู้หญิงที่สูญเสียความบริสุทธิ์แล้วจะเป็นที่กลางแครงใจต่อผู้ที่รับรู้ ดังเช่น แหมะเวที่คิดว่า การที่เงินที่ไม่ยอมแตะเนื้อต้องตัว เป็นเพราะรู้สึกกลางแครงใจที่นางเสียความบริสุทธิ์ให้กับเมืองสิดแล้ว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

แหมะชานเสียหวีหวีไหวฤทัยหวน

ยิ่งรักเงินจริงจิงยิ่งห่วงช้อง

ทำเหลียวหันเงินที่มีถูกต้อง

ยิ่งมัวหมองยิ่งคิดจิตพันเพื่อ

.....

.....

หรือแมลงผู้มีจิตคิดสงสัย

ว่ามาลัยดอกนี้มีเจ้าของ

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 49-50)

หรืออีกคำประพันธ์หนึ่งที่แหมะเวบอกกล่าวท่านหลวงเพชร หลังจากที่ต้องเสียความบริสุทธิ์ให้กับเมืองสิดโดยไม่เต็มใจ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ดิฉันชื่อแหมะเวศรีสวาท

บิดุราขรักห่วงเป็นหนักหนา

รักษากายมิได้เคื่องเบื่องบาหา

เท่าเมืงดงมิให้ชำระกำไร

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 35)

นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับผู้หญิงในวรรณกรรมยุคก่อนสมัยใหม่เรื่องหนึ่งชื่อ “ศึกษาคำสอนสตรีไทยจากวรรณกรรมช่วงก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก” ซึ่งผลการวิจัย พบว่า คำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรม ส่วนหนึ่งเน้นในเรื่องการรักษา

พรหมจารี สอนให้เป็นภรรยาที่ดี ซื่อสัตย์ และปรนนิบัติต่อสามี (ปราณี สุรสิทธิ์, 2527 : บทคัดย่อ) สังคมจึงมักจะไมยอมรับผู้หญิงที่เสียพรหมจารีแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นครอบครัวเดียวกัน ดังเช่น นางมาหรรษาแม่ของพลายทองที่ไม่อยากได้เหมาะมาเป็นลูกสะใภ้ เพราะรู้สึกตะขิดตะขวงใจและอับอายเพื่อนบ้าน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เจ้าหมะเว่น้องคิดระคายใจ	ทั้งกลัวภัยเมืองลิตติดตามมา
เอาไปทำยัยหล่อนหนีกลับ	จะเข้ารับเป็นสะใภ้ก็ขยหน้า
น้องคิดเห็นเช่นปลิดปลิงออกจากปลา	มาภิเษกไม่สนทิดระคาย

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 55)

2.1.3 ไม่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด โดยธรรมชาติ

ของผู้หญิงที่ถูกสังคมขัดเกล่าให้มีลักษณะที่อ่อนแอและต้องพึ่งพาผู้ชาย หรือให้ผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ดังเช่น นางมาหรรษาที่แม้จะคัดค้านการแต่งงานของบุตรชาย แต่สุดท้ายก็ยอมให้หมวดบุหร่งผู้เป็นสามีเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องการแต่งงานของพลายทอง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

นางมาหรรษาฟังคำนักบดสี	ช่างพาทีหีบข้อม่าวาخان
จึงตอบว่าน้องนี้มีทดทาน	จงจัดการตามจิตที่คิดควร

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 56)

การที่สังคมมอบหมายให้ผู้ชายเป็นผู้ใช้อำนาจในเรื่องต่าง ๆ ทำให้ผู้หญิงกลัวอำนาจของผู้ชาย ทำให้ไม่กล้าใช้อำนาจของตนเอง เช่นเดียวกับหมะเวที่ไม่กล้าใช้สิทธิ์ในการต่อรองการแต่งงาน เพราะการตัดสินใจอยู่ที่พ่อของนาง หมะเวจึงถูกยกให้เป็นสะใภ้ของหมวดบุหร่ง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะสู้ขอหมะน้อยนวลละออง	ให้พลายทองบุตรชายเหมือนหมายมั่น
ได้ร่วมเรียงเคียงคู่อยู่กินกัน	ขอเท่านั้นดอกและนายที่ยามา
เกอกาเสมฟังสารสำราญจิต	ได้สมคิดมุ่งมาตปรารภนา
ตกลงยอมพร้อมกันด้วยภรรยา	ค่อยตอบว่าฉันให้ไม่เข้าซี่

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 57)

2.1.4 เก็บความรู้สึกโดยไม่แสดงออก สังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการ

หล่อหลอมให้ผู้หญิงต้องอยู่ในกรอบอย่างเคร่งครัด นอกจากกิริยามารยาทที่แสดงออกมาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แล้ว ความรู้สึกบางอย่างก็ต้องถูกเก็บซ่อนเอาไว้ในใจจะแสดงออกมาหรือไม่ได้ แม้ว่าเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจก็ตาม เช่นเดียวกับความรู้สึกของแหมะเวที่ถือเป็นความเจ็บปวดใจที่ได้รับจากการถูกข่มขืน แต่ก็ไม่สามารถร้องบอกหรือขอความเห็นใจจากใครได้ ทำได้แต่เพียงคร่ำครวญอยู่ในใจ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

หญิงคนไหนใครจะเป็นเช่นตัวข้า	ผู้หญิงไหนใครจะมาได้ทุกข์เข็ญ
หญิงคนไหนใครจะเศร้าทั้งเข้าเย็น	ผู้หญิงไหนใครจะเป็นเช่นนอกเรา

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 19)

ความรู้สึกของผู้หญิงที่สำคัญที่สุดที่ต้องเก็บซ่อนให้มืดสนิท คือ ความปรารถนาทางเพศที่ไม่สามารถแสดงออกได้เหมือนผู้ชาย เช่นเดียวกับแหมะเวที่อยากเป็นเมียของจันทิ แต่ก็ไม่สามารถบอกเพราะรู้สึกกระดากใจ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ด้วยทรมวยใจจิตคิดหวังปอง	อยากปกครองด้วยพืจันฉันทผัวเมีย
เจ้ามีจิตคิดรักนานหนักหนา	จะพูดจาชวนขายอายจังเสีย

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 49)

เมื่อไม่สามารถพูดหรือแสดงออกมาได้ ทำให้กลายเป็นความอึดอัดที่เก็บซ่อนอยู่ในใจ แหมะเวจึงทำได้แต่เพียงรำพึงอยู่ในใจ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ไอรอนรอนอ่อนแสงสุริเยศ	ภุมเรศบินกรายดอกไม้ไหว
ดอกเรณูชูช่อล่อไรไร	เหตุไฉนภูผี้งไม่คลึงเกล้า

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 50)

ในที่สุด เมื่อไม่สามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนเอง แหมะเวจึงจำเป็นต้องใช้วทมนตร์เป็นตัวช่วยให้จันทิรู้สึกเช่นเดียวกับตน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จันเดินหน้าพักใหญ่ไม่ปรียาก

แหมะนีกอยากร้อนในฤทัยหมาย

ร้ายคาถามหาสนิห์เรียกจิตชาย

เป่าพระพายต้องจันเสียสิ้นทรง

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 49)

2.1.5 ไม่มีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ บทบาทของผู้หญิง

ตามเพศภาวะในเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้หญิงไม่มีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ เหตุเพราะวัฒนธรรมการมีคู่ครองและการรักนวลสงวนตัวของผู้หญิงตามประเพณีนิยม ดังนั้นการมีเพศสัมพันธ์จะถูกกำหนดโดยผู้ชายว่าจะมีขึ้นหรือไม่ หากผู้ชายปรารถนาที่จะให้ก็มีก็ต้องมี แม้ผู้หญิงจะไม่ยินยอมก็มักจะหักหาญด้วยกำลัง แต่หากผู้ชายไม่ปรารถนาที่จะมี ผู้หญิงก็ไม่สามารถขอร้องให้มีได้ ดังเช่น แหมะเวที่แกล้งพูดจาหลวงจันที่ว่าตนไม่สบาย การที่แหมะเวต้องการให้จันที่มาดูเล่นนที่ห้องก็ได้แฝงไว้ซึ่งนัยยะสำคัญที่ว่าแท้จริงแล้วต้องการให้จันที่มามีเพศสัมพันธ์กับตนนั่นเอง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ไอ้พ่อร์มโพธิ์ทองของน้องเอ๋ย แกล้งทำเฉยหรือจะคิดชนิดไหน

หรือคิดเคืองเรื่องจะย่องเข้าห้องใน ความจริงใจน้องยอมพร้อมจริงจริง

สงสารชายไม่เคยจะเขยชู ยังไม่รู้จักทำมารยาหญิง

น้องลงหลอกบอกว่าใช้หมายว่าจริง ช่างไม่กริ่งใจแคลงกินแหนงเลย

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 53)

จากคำประพันธ์นี้จะเห็นว่าแหมะเวมีความต้องการมีเพศสัมพันธ์กับจันที่ชายที่ตนรักโดยใช้มารยาหญิง แต่ไม่สามารถกระทำได้ หากฝ่ายชายไม่ตอบสนองความต้องการ ทำให้เห็นว่าผู้หญิงไม่มีอำนาจต่อรองการมีเพศสัมพันธ์ได้

2.2 บทบาทของชายตามเพศภาวะ บทบาทของชายตามเพศภาวะเกิด

จากความคาดหวังทางสังคมว่า เพศชายจะต้องมีวิชาความรู้ความสามารถ มีร่างกายที่เข้มแข็งแข็งแรง มีความทะเยอทะยาน มีเหตุผลและใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ พุดจาตรงไปตรงมา กล้าได้กล้าเสีย และมีอำนาจต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ตายตัวและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเป็นสิ่งที่ติดตัวมา

ตั้งแต่เกิด บทบาทของชายตามเพศภาวะที่ปรากฏในเรื่อง เมืองสิต (ขุนแก้ว) เหมาะจะมีดังนี้

2.2.1 มีวิชาความรู้ความสามารถ กล่าวได้ว่าเพศชายเป็นเพศที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนให้มีวิชาความรู้ ผู้ชายคนไหนที่มีความรู้ความสามารถก็จะได้รับการยกย่องและยอมรับ เป็นที่นับหน้าถือตาในสังคม ดังเช่น เมืองสิตที่เป็นคนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเพราะเป็นผู้ที่มีวิชาความรู้รอบด้าน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะกล่าวกลับจับเรื่องถึงเมืองสิต เป็นชายขีตเลื่องชื่อลือกระฉ่อน

เรียนรู้ครบจบสิ้นแผ่นดินดอน

พยากรณ์ฤกษ์ยามไม่ข้ามใคร

กายอยู่ยงคงทนร้อนแค้นเวทย์

แสนวิเศษแก้วกล้าจะหาไหน

อยู่หาดเลาหมู่บ้านสำราญใจ

ตำบลใหญ่คือปะเหลียนไม่เปลี่ยนแปลง

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 11)

สิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเมืองสิตเป็นผู้มีความรู้รอบด้าน ปรากฏในตอนที่เหมาะสมเกี่ยวกับสาเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติที่พบในขณะเดินทาง เมืองสิตสามารถเล่าถึงสาเหตุและตำนานต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ดังเช่นตอนที่เหมาะสมถามว่า ทำไมชะนีจึงร้องอย่างโหยหวน เมืองสิตจึงเล่าเรื่องจันทโครพิให้ฟังว่า

เมืองสิตฟังคำพร้องว่าน้องสาว

ที่จะกล่าวคดีมีเหตุผล

นางชะนีที่แรกเดิมเป็นคน

สวยโสภณรูปร่างอย่างกินรี

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 21)

เมื่อเหมาะสมได้อินเสียงนกอีความที่ร้องคล้ายเสียงคนก็ถามเมืองสิตว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เมืองสิตจึงเล่าประวัตินกอีความให้ฟังว่า

เหมาะสมร้องซังฟังเพลินไม่เหิรท่าง ครั้นเสียงครางนกอีความนี้กณน

ทำไมมันครวญครางเหมือนอย่างคน

ถ้าเดินหนคนเดียวเสียอินทรีย

ถ้าน้องไม่เห็นตัวนึกกลัวจัง

บางที่ฟังมันครางเหมือนอย่างผี

เมืองสิตว่าน้องอยากฟังเรื่องยังมี

เดิมนกนี้เป็นผู้หญิงเปรศพริ้งพราย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 22)

เมื่อแหมะเวหนไปเห็นภูเขาใหญ่สูงเสียดยอด เมืองลิดก็เล่าโยงไปถึง
ก้อนหินที่พระรามสั่งให้บริวารนำมณฑลเพื่อจองถนนในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพระราม
จองถนนไว้ว่า

ฝ่ายเมืองลิดพี่น้องสนองถาม

แรกเริ่มเดิมเป็นทะเลลึกคด

.....

นั่นแหละน้องถนนจองเขาคีรี

จึงเล่าความหนหลังไม่กังขา

พายุกล้าคลื่นยกเป็นหมอกควัน

.....

โสดแถนี้สมการนิทานมา

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 31)

นอกจากความรู้แล้ว เมืองลิดยังมีความสามารถในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์
เมื่อพบชาก้างตาย เพราะเห็นว่าเป็นลางร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่ตน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

พบชาก้างรู้ว่าลางจะเกิดพลัน

เราจะต้องรดน้ำทำพระเคราะห์

แล้วให้นางแหมะเวหนังริมฝั่งชล

เอาปดลายหว่ายลึงหญ้าคายาว

เอาเชือกข้อสะเดาะกายให้คลายภัย

โอมอ่านเวทย์วิหยามหาสะเดาะ

ครั้นเสร็จแล้วลอยไปในสายชล

ชวนแจ่มจันทร์มายังริมฝั่งชล

เคยสะเดาะแก้ถ้ายมาหลายหน

รีบลานสนให้หาเครื่องมาไว

ทั้งบ่าสาวล่าข้ามแม่น้ำไหล

เข้านั่งในบ่วงคล้องทั้งสองคน

เอาเชือกเขาบ่วงคล้องลงสองหน

ตามยุบลบริบัตราจารย์มา

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 24)

นอกจากเมืองลิดที่มีความสามารถ บุคคลอื่นก็มีความสามารถการใช้
เวทมนต์คาถาเช่นกัน ความสามารถการใช้เวทมนต์คาถาของขุนรามในขณะที่กำลังต่อสู้
กับเมืองลิด ดังคำประพันธ์ที่ว่า

⁷ ต้นสะบ้า

⁸ ผูก, มัด

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้*

ร้ายคาถาอาคมคอยมราบเหล็ก

ถึงลูกเล็กยีนยันให้พ้นได้

จึงขยำดาบกริชเมืองสิดไว้

ทั้งสองนายอื้อแย่งแข่งกันอยู่

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 40)

ส่วนการใช้คาถาเพื่อให้หญิงรักหญิงเหล่านั้นก็มี อาทิเช่น การใช้คาถาเด็กอ่อนของนายจันทีเพื่อให้ไปหะเมะเวหลงรัก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เมื่อนั้นนายจันทีมีอยู่ซ้ำ

ร้ายคาถาเด็กอ่อนยื้อนเฉลย

ขึ้น อ.อา อ.แอแนไปเลย

เป้าทราชมเขยผรุผรุถูกหูน้อง

หะเมะช่านเสียวเหวียวไหวฤทัยวัน

ยิ่งรักจันจังจริงยิ่งห้วงซ้อง

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 49)

หรือการใช้คาถาของฝ่ายหญิงก็มี เพื่อให้ฝ่ายชายหลงรัก อาทิ การใช้คาถาของหะเมะเวเพื่อให้จันทีหลงรักตน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

โอมนะรักโมรักหักหันสู่

พุทเ็นดูธางงยะหลงไหล

ไม่รักกูอยู่ไม่ได้รำไร

แล้วเป่าไปถูกชายคลายอาวรณ์

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 50)

ดังนั้นสรุปได้ว่า การใช้วิชาความรู้และความสามารถ ตามบทบาทของชาย ส่วนใหญ่แล้วใช้เวทมนต์คาถาเพื่อการสู้รบ สะเดาะเคราะห์ป้องกันตัว และเพื่อให้อีกฝ่ายหลงรัก และฝ่ายหญิงก็สามารถใช้คาถาเพื่อให้ผู้อื่นหลงรักได้เช่นกัน

2.2.2 มีความหนักแน่น ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ผู้ชายเป็นเพศที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีเหตุผลมากกว่าผู้หญิง เพราะเป็นผู้นำของครอบครัวและการปกครอง การสู้รบศัตรู และผ่านโลกมามากกว่าผู้หญิง ดังวรรณกรรมเรื่องนี้ได้สร้างภาพให้ผู้เฒ่าพญาซึ่งเป็นชายแก่อาวุโสที่ผ่านโลกมาก่อน เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นมั่นคงในเหตุผลมากกว่าอารมณ์ จึงได้เอ่ยเตือนสติผู้ที่จะผลิผลลามไปหะเมะเวไว้ว่า

⁹ คาถาเด็กอ่อน หมายถึง คาถาให้คนหลงรัก

ฝ่ายนายหุ้ยผู้เฒ่านั่งกล่าวพร้อง	สุทั้งสองฟังกูอย่าฉั่วฉาว
ถูกยามยังรั้งรอคู่สักรา	อย่าร้อนเร้าค่อยคิดให้เจ็บความ
.....	
โบราณว่าไม้อ่อนป่ท่อนหัก	ครั้นอวดแรงแข็งนักรบเสียหาย
เกิดเป็นชายอย่าเพื่อคาคาประมาทชาย	อย่าเอาพายุรณำเมื่อยามร้อน
อย่าเอาหินต่อหินมันไม่ติด	สุภาจิตโบราณท่านได้สอน
อย่าหุนหันบันดาลความเมื่อยามร้อน	ฟังพิก่อนเถิดหนอย่าวนวาย

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 17)

2.2.3 มีอำนาจ มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด

อำนาจของชายมักได้รับการยกย่องยอมรับว่าเป็นใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มียศถาบรรดาศักดิ์หรือมีหน้าที่ตำแหน่งการงานใหญ่โต มักเป็นที่เคารพยำเกรงต่อผู้ที่ได้พบเห็นหรือแม้แต่ได้ยินเพียงกิตติศัพท์เท่านั้น ดังเช่น ยกกระบัตรเมืองพัทลุง ที่เป็นตำแหน่งข้าราชการครั้งโบราณสังกัดกระทรวงวัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 938) มีหน้าที่ออกไปประจำตามหัวเมืองเพื่อสอดส่องอรรถคดี นายสุตันจึงได้แนะนำให้เมืองสิดถือจดหมายไปหายยกกระบัตรเมืองพัทลุง แล้วให้บอกว่าเป็นเพื่อน นายสุตัน ยกกระบัตรเมืองพัทลุงก็จะให้ความช่วยเหลือเมืองสิดให้รอดพ้นคดีได้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

สุตันนายได้ฟังนั่งหัวร่อ	เรื่องแกล่นอย่าพรั่นหวาดหวั่นไหว
เข้าหาท่านยกกระบัตรผู้ฉัตรไชย	เรือนหลังใหญ่ลำปาริมลำคลอง
แล้วจึงเขียนจดหมายให้ทันใด	จงถือไปเถอะหนอย่าหม่นหมอง
ครั้นเห็นชื่อสุตันฉันรับรอง	ท่านคงต้องช่วยแน่และขุนอา

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 25)

อำนาจในการตัดสินใจคดีความจะอยู่ที่ผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงไม่สามารถรับตำแหน่งหน้าที่นี้ได้ เพราะความเป็นผู้นำและการเมืองการปกครองในสมัย

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่การปกครองท้องถิ่นเป็นอำนาจของผู้ชายในการตัดสินใจตัดสินใจ
ดังเช่นหลวงเพชรและขุนรามที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีความ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เมื่อวันนั้นตาหลวงเพชรสำเร็จศ เขาปรากฏลือฤทธิ์ทุกทิศา
พร้อมอยู่ด้วยขุนรามผู้้นดดา นั่งปรึกษาว่ากล่าวเรื่องราวความ

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 38)

เมื่ออำนาจของผู้ชายอยู่ภายใต้สถาบันครอบครัว เกอกาเสริมผู้เป็นพ่อ
ได้ใช้อำนาจในการตัดสินใจให้เหมาะสมแต่งงานกับพลายทอง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะสู่ขอเหมาะสมน้อยนวลละออง	ให้พลายทองบุตรชายเหมือนหมายมั่น
ได้ร่วมเรียงเคียงคู่อยู่กินกัน	ขอเท่านั้นดอกและนายที่ยายมา
เกอกาเสริมฟังสารสำราญจิต	ได้สมคิดมุ่งมาตปรารภณา
ตกลงยอมพร้อมกันด้วยภรรยา	ค่อยตอบว่าฉันให้ไม่เข้าชี้

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 57)

2.2.4 พุดจาตรงไปตรงมา กล้าได้กล้าเสีย จากวรรณกรรมเรื่องนี้

จะเห็นว่าทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต่างก็มีอุปนิสัยพุดจาตรงไปตรงมา และกล้าได้กล้าเสีย
ดังคำประพันธ์ที่ว่า “เหมาะสมว่าจงมากุเสียเถิด จะไปเกิดชาติหน้ามาตามผลาญ” (เมืองสิต
(ขุนแก้ว) เหมาะ : 18) ที่เหมาะสมว่ากล้าได้กล้าเสียพุดออกไปตรง ๆ เพราะไม่ได้รัก
เมืองสิตแต่ยอมตายดีกว่า เช่นเดียวกับผู้ชายมักเป็นผู้ที่มีอารมณ์รุนแรงหันหลังแล่น พุดจา
ตรงไปตรงมา กล้าได้กล้าเสีย ดังเช่น เมืองสิตที่ได้กล่าวกับเหมาะสมอย่างตรงไปตรงมาว่า
หากปล่อยนางไปก็คงจะไม่มีทางที่จะได้ตัวนางกลับมาเชยชม ในเมื่อเกิดมาเป็นผู้ชายแล้ว
ยอมไม่เกรงกลัวต่ออุปสรรค แม้จะต้องฝ่าอันตรายต่าง ๆ จนถึงแก่ชีวิตก็ขอยอมตาย
ดีกว่ายอมแพ้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

อ้ายเมืองสิตฟังนางพลางหัวร่อ	แม่รูปหล่อแต่งล้นเหมาะสิ้นสม
ส่งน้องไปไหนจะได้กายน้องชม	ช่างคารมลวงล่อพอรูทัน
เหมาะสมน้อยกว่าถ้า मैं ทานบิดา	ติดตามมาเช่นฆ่าพี่อาสัญ
เมืองสิตว่าถ้าใครตามมาทัน	ฟันเป็นฟันยิงเป็นยิงไม่ทั้งลาย

ต้องพาเนื้อเหลืองไปเมืองปะเหลียน	ถึงผัดเพี้ยนพี่ไม่วางนางโฉมฉาย
ให้มาขึ้นปู้หวดหนดลากทราย	ตายเป็นตายเชื้อเถื่อน้องพี่ต้องชน
เกิดเป็นชายหมายมาดว่าชาติชาย	ถึงพี่ตายก็จะสู้คู่สักหน
มิใช่พี่หมิ่นประมาทชาติเคยชน	เกิดเป็นคนกลัวคนพี่ไม่เคย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 15)

2.2.5 มีอำนาจต่อการในการมีเพศสัมพันธ์ จากวรรณกรรมนี้จะเห็นว่าอำนาจการต่อการการมีเพศสัมพันธ์ ที่มีฝ่ายชายมีอิสรทางความคิดในการเลือกคู่ครองด้วยพลังที่แข็งแกร่งกว่าผู้หญิง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การมีเพศสัมพันธ์จะถูกกำหนดโดยผู้ชายว่าจะมีขึ้นหรือไม่ หากผู้ชายปรารถนาที่จะให้มีก็ต้องมี แม้ผู้หญิงจะไม่ยินยอมก็มักจะหักหาญด้วยกำลัง ดังเช่นตอนที่เมืองสิดตดสันใจปล้ำแหมแวนดังคำประพันธ์ที่ว่า

แล้วเมืองสิดปล้ำปลุกล้มคลุกคลาน	นำสงสารเหมาเจ้าโศกเศร้าสร้อย
ปล้ำไม่หลุดสุดจะปล้ำกำลังน้อย	น้ำเนตรย่อยปราดปราดไม่ขาดเลย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 18)

ดังนั้นสรุปได้ว่า อำนาจต่อการในการมีเพศสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น มาจากสถาบันครอบครัวที่บิดาหรือการใช้ระบบปิตาธิปไตยเลือกคู่ครองให้บุตร และมาจากอิสรทางความคิดของฝ่ายชายที่ผืนความรู้สึกฝ่ายหญิงโดยใช้กำลังเพื่อการมีเพศสัมพันธ์ตามความต้องการของตน

3. การวิเคราะห์เพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย

เพศภาวะในระบบปิตาธิปไตย คือการถือระบบชายเป็นใหญ่ เป็นอำนาจของผู้ชายในทางครอบครัว สังคม อุดมการณ์ ระบบการเมือง โดยการใช้อำนาจกดดันโดยตรงหรือผ่านพิธีกรรม ประเพณี กฎหมาย ขนบธรรมเนียม สำนวนโวหาร การศึกษา การแบ่งงานกันทำ (สรยา รอดเพชร, 2561 : 56) เหล่านี้ได้มีส่วนบังคับกำหนดบทบาทที่ผู้หญิงควรทำหรือไม่ควรทำ ในลักษณะที่ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้ผู้ชายตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ

3.1 ผู้ชายใช้อำนาจกดขี่ผู้หญิงโดยตรงผ่านทุกมิติทางสังคม ผู้ชายใช้อำนาจในการกดขี่ผู้หญิงในด้านต่าง ๆ เช่น ทางด้านร่างกาย จิตใจ เพศ ครอบครัว การปกครอง และกฎหมาย เป็นต้น อาทิ

3.1.1 ด้านครอบครัว ระบบปิตาธิปไตยที่เข้ามาแทรกอำนาจของการมีคู่ครองของบุตร มีอำนาจต่อรองการมีเพศสัมพันธ์ของฝ่ายชาย ดังคำประพันธ์ที่ว่า

บุตรชายเรารุ่นหนุ่มต้องกลุ้มกลัด สมควรจัดหาคู่ชู้ศักดิ์ศรี

แพ่งเป็นแพ่งก็ต้องหยาดอนารี ลูกใครมีอยู่บ้างนะนางงาม

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 55)

จากคำประพันธ์นี้อธิบายได้ว่า หมวดบุหร่งที่เป็นบิดามีอำนาจในการหาคู่ครองให้บุตรชายที่ชู้พยายาทอง

3.1.2 ด้านร่างกาย ดังเช่น กรณีที่เมืองลิตย้อยุดตัวแหมะเวเข้ามาจับโดยที่แหมะเวไม่ยินยอมถือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิด้านร่างกายของแหมะเว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

หอมบุปผามาลัยใจประหวัด

ค่อยยกหัตถ์โถมนางพลางน้ำวหน่วง

ยุตเนื้อเย็นดินแอบเข้าแนบทรง

นาสิกจ้วงจูบนางพลางเดินมา

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 32)

3.1.3 ด้านการปกครอง ผู้ชายใช้อำนาจผ่านระบอบการปกครองคนในครอบครัว ดังเช่น กรณีที่เกอกาเสริมใช้อำนาจในฐานะบิดามากดขี่แหมะเวในฐานะลูกให้แต่งงานกับพยายาทองโดยไม่ขอความเห็นจากแหมะเว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะสู่ขอแหมะน้อยนวลละออง

ให้พยายาทองบุตรชายเหมือนหมายมั่น

ได้ร่วมเรียงเคียงคู่อยู่กิน

ข้อเท่านั้นดอกและนายที่ยายมา

เกอกาเสริมฟังสารสำราญจิต

ได้สมคิดมุ่งมาดปรารถนา

ตกลงยอมพร้อมกันด้วยภรรยา

ค่อยตอบว่าฉันให้ไม่เข้า

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 57)

นอกจากนี้ ผู้ชายยังได้ใช้อำนาจกดขี่ผู้หญิงผ่านระบอบทางกฎหมาย ซึ่งผู้ร่างกฎหมายก็คือผู้ชายนั่นเอง ผู้หญิงจึงไม่มีสิทธิ์ต่อรองหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายได้ ดังเหตุการณ์ที่นายเส้นฟองนางเสียว่า เมื่อสามีของนางเสียชีวิตแต่นางเสียไม่ฝัง มัวแต่เที่ยวเพลินหวังคบชู้ กฎหมายอิสลามได้กำหนดบทลงโทษผู้กระทำผิดผู้หญิงที่ข้องเกี่ยวกับชายอื่นที่มีใช้สามีอย่างแสนสาหัสหรือการผิดประเวณีตามตั้งแต่การโบยหรือการเขียน (อดิศักดิ์ นุซมี, 2561 : 63) ในทางกลับกันกฎหมายกลับไม่ระบุโทษสำหรับชายที่ข้องเกี่ยวกับหญิงอื่นที่มีใช้ภรรยาของตนในทำนองชู้สาวไว้เลย ดังนั้น นางเสียจึงต้องรับโทษตามกฎหมายที่ผู้ชายวางไว้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ว่าอียเสียฟัวตายไม่คิดฝัง	มันเที่ยวหวังคบชู้เสาะสู่หา
กับชากผีที่ตายไม่นำพา	เที่ยวคบหาผู้ชายให้หาเรา
จัดทำกรอกรอบหวัลงถึงตา	แล้วให้พาลาดตระเวรเกณฑ์พวกเหล่า
ครบสามวันบัญญัติอย่าแบ่งเบา	เขียนนงเยาว์หนึ่งร้อยปล่อยสบาย

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 38)

ดังนั้นสรุปได้ว่า เพศภาวะในระบบปิตาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากคำประพันธ์ต่าง ๆ ในวรรณกรรมที่ยกมาให้เห็นนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ชายมีอำนาจทางครอบครัว ในฐานะบิดา และผู้ชายในฐานะเพศที่มีอำนาจทางร่างกาย และอำนาจการปกครองสามารถใช้อำนาจกับฝ่ายหญิง

3.2 ผู้ชายควบคุมการผลิตซ้ำของผู้หญิง หากจะกล่าวถึงการผลิตซ้ำที่หมายถึงการตกย้ำสิ่งที่มีอยู่ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น เด็กที่เกิดมามีความแตกต่างทางสรีระที่เป็นตัวกำหนดให้รู้ว่าเป็นเพศหญิงหรือเพศชายนั้นยังไม่พอ พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ มักจะมีการย้ำความเป็นเพศหญิงหรือเพศชายโดยการตั้งชื่อ การใส่เสื้อผ้า การเลือกของเล่น การทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ตรงตามเพศสรีระ หรือแม้กระทั่งควบคุมเรื่องงานบ้านงานเรือนของผู้หญิง และการดูแลผู้อื่นให้ทำหน้าที่หลายอย่าง ดังเช่น กรณีหลวงเพชรควบคุมกำกับให้ผู้หญิงในบ้านดูแลหมะเว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ฯ

เวีย...! อีหียะอีหุยสูอย่าช้า เอาเสื่อผ้าให้เนื้อเนียนได้เปลี่ยนใหม่
 ขาดรีวร้ายกายก็ข้ากรรมปางใด น้ำที่ในตุ่มนอกชานให้หลานยา
 แล้วรับจัดอาหารให้หลานกิน คุณงสิ้นเลือดแดงทั้งแข้งขา

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 36)

หรือการผลิตซ้ำความเป็นหญิง ที่สามารถถูกเลือกให้มีสามีตามสังคมชั้น แม้ว่าจะไม่ใช่วัยหญิงที่บริสุทธิ์ แต่ด้วยกิริยาท่าทางและความสวยของสตรี ทำให้ผู้หญิงถูกควบคุมจับต้องเป็นสะใภ้ เพื่อการผลิตซ้ำตามมายาคติของสังคมในการครองเรือน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

หมวดบุหร่งสะกิดหน้อยค่อยบอกความ นางสาวงามบ้านก้านอันเฮลา
 ชื่อแหมะเวสิน้องพี่ต้องตา ทั้งรูปกลิ้งคล้ายกับพลายทอง
 กิริยาพาทีก็ดีเหลือ เป็นชาติเชื้อหงส์สายไม่เศร้าหมอง
 ทั้งรู้จักการงานการปกครอง ม่าหนาน้องจะเห็นเป็นอย่างไร

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 55)

ดังนั้นสรุปได้ว่า จากกรณีผู้ชายควบคุมการผลิตซ้ำของผู้หญิงในวรรณกรรมนี้ มีหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่ผู้ชายจะควบคุมการผลิตซ้ำให้ผู้หญิงมีหน้าที่ปฏิบัติตามที่ตนต้องการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานบ้านงานเรือน การดูแลผู้อื่น การจับคู่ครองเรือนด้วยกิริยาท่าทางและความสวยของสตรีตามชนชั้นสังคม เป็นต้น

3.3 การเป็นฝ่ายรุกและฝ่ายรับในเรื่องเพศ การเป็นฝ่ายรับและฝ่ายรุกในเรื่องเพศมักสัมพันธ์กับบทบาทหญิงชายตามเพศภาวะ เพราะส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงจะถูกตีกรอบทางวัฒนธรรมไม่ให้เป็นผู้ริเริ่มในเรื่องเพศสัมพันธ์ จึงกลายเป็นการส่งเสริมให้ผู้ชายเป็นฝ่ายรุก เป็นฝ่ายเปิดฉากกำหนดรูปแบบวิธีการและช่วงเวลาของการมีเพศสัมพันธ์โดยที่ผู้หญิงไม่อาจต่อรองได้ (วีระดา สมสวัสดิ์, 2548 : 18)

บทบาทหญิงชายตามเพศภาวะและความคาดหวังจากเพศภาวะ ทำให้การใช้ความรู้เป็นเรื่องยาก หากเป็นเรื่องที่ปกติผู้หญิงเขาไม่ทำกัน คือ ไปทำท่าแสดงว่ามีความรู้เรื่องเพศ แสดงว่าเป็นผู้หญิงไม่เรียบร้อยเป็นผู้หญิงก้ำกั้น (วีระดา สมสวัสดิ์, 2548

: 59) ผู้หญิงอาจไม่มีอำนาจที่จะควบคุมเรื่องเหล่านี้ได้เลยก็เป็นได้ สังคมวัฒนธรรมยังกำหนดคุณค่าพรมจารีของผู้หญิงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้หญิงถูกคาดหวังว่าจะต้องไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน แต่ผู้ชายอาจทดลองมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงได้จำนวนมากและไม่เลือกหน้า และเมื่อแต่งงานแล้วมาตรฐานเรื่องการสำส่อนทางเพศของผู้ชายและผู้หญิงก็แตกต่างกันอย่างชัดเจน (วิระดา สมสวัสดิ์, 2548 : 61) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากเพศภาวะที่มีอยู่ภายในความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาและคู่รักนั้น มักส่งผลในการทำให้ผู้หญิงเปราะบางยิ่งขึ้น

3.3.1 ผู้ชายเป็นฝ่ายเปิดฉาก กำหนดรูปแบบและช่วงเวลาของการมีเพศสัมพันธ์ ที่กล่าวได้ว่าผู้ชายมักจะได้รับการยอมรับจากสังคมว่า เป็นผู้มีความประพฤติทางเพศอันร้อนแรง จำเป็นต้องหาทางปลดปล่อยหรือตอบสนองอย่างน่าเห็นใจ ในขณะที่ความต้องการทางเพศของผู้หญิงไม่จำเป็นต้องกระทำเช่นนั้น ผู้ชายจึงสมควรจะได้รับสิทธิทางกามารมณ์มากกว่าผู้หญิง ดังเช่นเมืองสิตที่มีกามารมณ์ทางเพศอยู่เสมอ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

จะอิงแอบแนบน้องประคองเกล้า
จะชื่นชมสมสนิหเฝ้าชิดเชย
นึกคะนึ่งถึงนุชสุดตรอมตรม
พบท่อนไม้ไกล้เมืองสิตฉวยติดมือ
สองหัตถ์ยุตฉุดสาวเข้ากอดแอบ
พินิจดูรู้แน่นอนว่าท่อนไม้

จะต้องเต้าเต่งอรุณนิจจาเอ๋ย
จะกายเกยกอดครัดถนัดมือ
เคลิ้มอารมณ์คว่ำไขว่ถอนใจหือ
น้องดอกหรือนึ่งนอนซ่อนพี่ชาย
สาแสบสับสนั้นแสนแสนโหยหาย
รู้สึกกายผิตหวังลูกนึ่งพิง

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 12-13)

และอีกคำประพันธ์ที่ว่า

พักตร์เปล่งปลั่งดังบุหลันในวันเพ็ญ
ชีพจรขายในอกเหมือนขมววย

สองเต้าเด่นเต่งตมเป็นพุ่มสวาย
ยิ่งงงวยสุดจะดสะกดใจ

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 14)

การแสดงถึงอารมณ์ทางเพศที่มีอย่างรุนแรง ปรากฏในตอนที่มีเมืองสิต เอาแต่ครุ่นคิดถึงเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ จิตได้สำนึกจึงได้นำไปสู่ความฝันจนสำเร็จ ความใคร่ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

กะตูกกะตึกพลิกเพลงตะแคงกลับ	พอม้อยหลักลับจิตนิมิตฝัน
ว่าเหมาะจะนั่งอิงแอบอยู่ด้วยกัน	ค่อยรับขวัญเชยปรางพรางกอดรัด
หมอนข้างกายกลายเป็นนางพรางเคล้าคลึง	แล้วเอนอิงแอบอวมร่วมสัมผัส
มือกอดหมอนซ้อนสอดเข้ากอดรัด	จนกำดัดตกตื่นฟื้นกายา

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 53)

คำกล่าวของเมืองสิตในบางตอนก็แสดงความหมายนัยยะ คือการได้ปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศของตน ดังเช่น หลังจากที่เมืองสิตมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเหมาะสมแล้ว ได้บอกเหมาะสมว่า

เมียพี่ตายหลายปีไม่มีสุข	เหมือนอ้อมทุกข์อยู่สักเท่าศรีใหญ่
ได้แอบอกเหมือนยกศรีไป	เทพไทช่วยชักประจักษ์จริง

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 20)

การมีเพศสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่อง จะเริ่มบทบาททางเพศโดยผู้ชายเป็นฝ่ายรุกผู้หญิงก่อนทั้งสิ้น ดังเช่น พฤติกรรมของเมืองสิตที่กระทำต่อเหมาะสม ดังคำประพันธ์ที่ว่า

แล้วเริ่มลองต้องเต้าเกล้าสัมผัส	นางอิดอัดชวนหยิกพลิกพลิกไส
ค่อยออกห่างพรางคำว่าจัญไร	ทำตามใจไม่เกรงข่มเหงกัน

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 18)

และอีกคำประพันธ์ที่ว่า

สุริยลงลับปัพพะโต	สกุณจับรังนั่งไชรังชน
เมืองสิตเกล้าเข้าหยอกนิรมล	ดอกอุบลสองดอกช่างองกาม
นางผลึกพลิกหยิกชวนกวนใจหาย	น้องเหน้อยกายเมื่อล้าอย่าหยาบหยาม
เมืองสิตว่าพี่อุตสาหะพยายาม	อย่าหวงห้ามตรงของที่ต้องใจ

ความพิร่อกหนักเหลือเหมือนเรือเพียบ น้ำมันเลียบแคมแล้วแจวไม่ไหว
แล้วคลั่งเคล้าเล่าโลมโฉมวิสัย นางผลึกไสว่ชาอรอรักที่

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 29)

เมื่อฝ่ายชายเป็นฝ่ายรุกแต่ฝ่ายหญิงไม่ยินยอมหรือเกิดการต่อต้าน
ขัดขืน ฝ่ายชายก็จะใช้อำนาจต่อรองและข่มเหงหญิงซึ่งก็คือการข่มขืนนั่นเอง เช่นเดียวกับ
พฤติกรรมของเมืองสิดที่ปฏิบัติต่อแห่มะเว ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เมืองสิดว่าอย่าถือทำถือดี จะให้พี่ปล้ำปลุกสนุกหรือ
เชิญโฉมยงปลงจิตคิดหาหรือ ขึ้นตันดื้อแล้วน้องต้องรำคาญ
แห่มะตอบว่าจงฆ่ากูเสียเถิด จะไปเกิดชาติหน้ามาตามผลาญ
ฝ่ายเมืองสิดคิดเห็นไม่เป็นการ ต้องหักหาญสาวสวยด้วยกำลัง
แล้วฉวยฉุดยุดนางขึ้นวางตัก นางพลิกผลึกด่าว่ามึงอย่าหวัง
เมืองสิดว่าดำไปพี่ไม่ฟัง ขึ้นซังกั้ง¹⁰ ปล้ำกายก็ไม่ปล่อย

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 18)

แต่ความต้องการทางเพศของชายก็ไม่เคยสิ้นสุด ยังมีความปรารถนา
อยู่เสมอ เช่นเดียวกับเมืองสิดที่ไม่รู้จักพอ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

ฝ่ายเมืองสิดพลิกฟื้นตื่นกาย แบนยุพาขึ้นชมแสนสมหวัง
เผ่ายียวนนวลแนบแอบอุรัง โฉมร้อยซึ้งหยิกชวนว่ากวนใจ
เผ่าจับกุมหุยมหิมาไม่อ้อมหน้า จะลอบคล้าเคล้าคลั่งไปถึงไหน

(พิทยา บุขรารัตน์, 2549 : 19)

ดังนั้นสรุปได้ว่า จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับรูปแบบของการมีเพศสัมพันธ์
จะเห็นว่าฝ่ายชายจะเป็นผู้เปิดฉากการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อให้อีกฝ่ายมีอารมณ์ร่วม แม้ว่า
จะไม่ยินยอมก็ตาม แสดงให้เห็นว่าสังคมสมัยก่อนให้ความสำคัญค่านิยมทางเพศ

**3.3.2 ผู้หญิงเป็นฝ่ายรับการเปิดฉาก ไม่มีอำนาจในการต่อรอง
การมีเพศสัมพันธ์** กล่าวได้ว่าสังคมได้กำหนดให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายรองรับอารมณ์ทางเพศ

¹⁰ ซังกั้ง หมายถึง ทะเลตึงตึง

ของผู้ชาย ไม่มีสิทธิ์มีเสียงในการต่อรองว่าจะยินยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วยหรือไม่ อีกทั้งไม่สามารถกำหนดรูปแบบวิธีการในการมีเพศสัมพันธ์ว่าจะให้ดำเนินไปในทิศทางใด ที่สำคัญที่สุด คือ ความเสียเปรียบด้านสรีระทางเพศ ผู้ชายต้องเป็นชายให้สมชายที่มีพลังกำลังในเชิงชีววิทยาและกามารมณ์ทำหน้าที่สืบทายาทเป็นพ่อและเป็นสามี (ก้องสกล กวินรวีกุล, 2545 : 102-103) ซึ่งต่างจากเพศหญิงที่มีสรีระบอบบางและอ่อนแอ และเป็นเรื่องธรรมชาติได้สร้างให้ฝ่ายชายสามารถ “รุกล้ำ” ฝ่ายหญิงได้ ดังนั้น สรีระที่เสียเปรียบของแหมะเว ซึ่งก็ไม่ต่างไปจากหญิงอื่นที่มีมีสรีระบอบบาง ง่ายต่อการถูกข่มเหงรังแก เพราะไม่แรงต่อสู้ ดังคำประพันธ์ตอนหนึ่งว่า

สงสารนุชสุดที่กลัวตัวสาวสั้น หวาดไหวหวั่นตกประหม่านาสงสาร
นางหวัดรำปล้ำกายเพียงวายปราณ อ้ายใจพาลฉุดคร่าพาริบรูด
สาวเหน็ดเหนื่อยสรรพางค์นางกรแสง หมดเรี่ยวแรงงามข้าปล้ำไม่หลุด

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 15)

แหมะเวกำลังตกอยู่ในภาวะถูกล่วงละเมิด จึงได้พยายามต่อสู้กับเมืองสิต เมื่อเมืองสิตต้องการจะมีเพศสัมพันธ์ด้วยกันอีก ดังข้อความที่ว่า

แล้วโลมลูบปลุชกวางค์นางหวัดวาย อย่าเข้าใกล้ตัวกูครูไม่สอน
มึงอยากนอนอย่าเน้นเชิญมึงนอน ไม่ผันผวนเลยหนอย้ายียดื้อ

(พิทยา บุชรรัตน์, 2549 : 18)

การที่ผู้หญิงไม่เต็มใจในการมีเพศสัมพันธ์ เมื่อไม่สามารถปฏิเสธ ต่อสู้ และต้านทานกำลังของฝ่ายชายได้ จึงกลายเป็นการถูกข่มขืน เหมือนเช่นแหมะเวที่หมดหนทางต่อสู้ ขัดขืน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

แหมะตอบว่าจงฆ่ากูเสียเถิด จะไปเกิดชาติหน้ามาตามผลอายุ
ฝ่ายเมืองสิตคิดเห็นไม่เป็นการ ต้องหักหาญสาวสวยด้วยกำลัง
แล้วฉวยฉุดยุดนางขึ้นวางดัก นางพลิกผลึกด่าว่ามึงอย่าหวัง
เมืองสิตว่าดำไปพี่ไม่ฟัง ขึ้นชิงก้างปล้ำกายก็ไม่ปล่อย
แล้วเมืองสิตปล้ำปลุกล้มคลุกคลาน นำสงสารแหมะเจ้าโคกเค็ร้าวสร้อย

ปล้ำไม่หลุดสุดจะปล้ำกำลังน้อย น้ำเนตรย่อยปราดปราดไม่ขาดเลย
หมดเรี่ยวแรงแข็งใจปราศรียสนอง เมตตาน้องสักทีคุณพี่เอ๋ย
การสมสู่ผู้ชายน้องไม่เคย อย่างวนเลยจิตใจไม่สบาย

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 18)

การที่ผู้หญิงจำต้องยอมรับสภาพในการมีเพศสัมพันธ์กับชายนั้น เป็นเพราะร่างกายของฝ่ายหญิงได้รับการกระตุ้นอันเป็นธรรมชาติที่ฝ่ายหญิงมีอาจจะยับยั้งได้ แม้ว่าใจจะไม่ยินยอมก็ตาม เช่นเดียวกับตัวหมีเหว แม้ใจจะไม่ยินยอมแต่เมื่อถูกเมืองลิดคลึงเคล้าเล่าโลม ร่างกายของหมีเหวจึงเปิดทางให้เมืองลิดสามารถมีเพศสัมพันธ์กับนางได้ไม่ยาก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เมืองลิดว่าอย่าขัดปองปิดนัย ความที่รักเหลือรักหักไม่หาย
ถ้าไม่ได้ตัวน้องพี่ต้องตาย รับรักชายเถิดน้องไม่ต้องกลัว
พี่รักจริงยิ่งกว่าดวงชีวัน อย่างกระหนกอกสนการณ์มีฝัว
สงสารหมีเหวนงนุขสุดหมอมัว ไม่ยอมตัวก็จ่ายอมแสนตรอมตรม
ตั้งว่าเกณฑ์เวรกรรมเคยทำไว้ เมืองลิดนายแนบชิดสนิทสนม
เสียงเรไรหรีงร้องก้องพนม เลยขึ้นชมชิดหมีเหวคอยและเฝ้ม
อัศจรรย์ลั่นเลื่อนสะเทือนหมด เปรียบเหมือนรถฝรั่งเมื่อตั้งเฝ้ม
อินนิเนีย¹¹ไม่ละเมิดเปิดสะเต็ม¹² เทียวเล่นเฝ้มตามกลางหนทางจร
คนขับเพิ่มเติมสะเต็มเอาเฝ้มตั้งมิอร้งริบรุดไม่หยุดผ่อน
ลูกล้อเวียนเหียนหันครลยจร เสียงสะท้อนสะเทือนดังทั่วทั้งราง
จำพวกคนโดยสารขึ้นบานหมด ได้นั่งรถเครื่องใหม่ใจสว่าง
รถกระต๊องเครื่องกั๊งเมื่อตั้งราง ถึงปลายทางหมดเขตประเทศไทย
พิรุณโรยโปรยปรอยเป็นฝอยสาด น้ำค้างปราดลมชายใบไม้ไหว
สองสนิทชิดชมสมฤทัย จนเสียงไก่แก้วขันสนั่นเนิน

(พิทยา บุขรรัตน์, 2549 : 18-19)

¹¹ อินนิเนีย หมายถึง นายช่าง, วิศวกร

¹² สะเต็ม หมายถึง ไอน้ำ, พลังงาน

การที่เหมาะสมเวลุกข์ขึ้น ได้สร้างความเจ็บปวดทั้งกายและใจ จะไปเรียกร้องขอความเห็นใจจากใครก็ได้ เพราะหากแพร่พรายออกไปก็จะเป็นที่อับอายขายหน้า แม้สุดท้ายนางจะยอมขายหน้าก็ตาม เหมาะเวจึงต้องจำยอมรับสภาพดังคำประพันธ์ที่ว่า

สงสารตัวชั่วร้ายยับ	ให้ทุกข์ทับเพียงชีพจะผุยผง
ถึงไม่รักก็จำรักหักจิตปลง	แต่โถมยงนิกในอยู่ไปมา
ถ้าได้ช่องต้องหนีไปตามกรรม	ถึงชอกช้ำเสียหายยอมขายหน้า
ไม่เอาเป็นสามีร่วมชีวา	ถึงเวลาเคราะห์กรรมต้องจำเป็น
หญิงคนไหนใครจะเป็นเช่นตัวข้า	ผู้หญิงไหนใครจะมาได้ทุกข์เข็ญ
หญิงคนไหนใครจะเศร้าทั้งเข้าเย็น	ผู้หญิงไหนใครจะเป็นเช่นอกเรา

(พิทยา บุษรรัตน์, 2549 : 19)

ดังนั้น สรุปได้ว่า การไม่มีอำนาจต่อการมีเพศสัมพันธ์ของสังคมสมัยก่อนของชาวมุสลิม ทำให้เห็นว่าเพศหญิงตกเป็นจำเลยการรองรับอารมณ์ทางเพศของผู้ชายตามสรีระทางกายภาพ และสังคมการแบ่งชนชั้นทำให้ผู้หญิงไม่มีโอกาสต่อการมีคู่ครองด้วยอำนาจระบบปิตาธิปไตย รวมถึงด้วยอำนาจทางสังคมที่เพศหญิงถูกกำหนดให้ปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรม

บทส่งท้าย

การวิเคราะห์เพศภาวะ : ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทหนังสือชุด เรื่อง เมืองสิด (ขุนแก้ว) เหมาะเว ทำให้เห็นว่า การเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชายในสังคมไม่ได้ถูกกำหนดให้มีความแตกต่างกันตามสรีระทางกายภาพ แต่ได้ถูกกำหนดไว้ตามบทบาทและความสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยเฉพาะในบริบทสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิมที่มีความแตกต่างจากสังคมไทย จากศาสนาและความเชื่อที่มีบทบาทต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไป โดยเฉพาะการแบ่งแยกความเป็นเพศชายเพศหญิงที่ยึดแนวคิด

และปฏิบัติรุ่นต่อรุ่น ด้วยระบบการปกครองปิตาธิปไตย ที่ถือผู้ชายมุสลิมเป็นผู้นำ สามารถต่อรองอำนาจในความเป็นบิดาหรือสามีต่อผู้หญิงมุสลิม ที่เป็นผู้ตามและผู้ปฏิบัติ ที่ไม่สามารถต่อรองหรือต่อต้านแต่อย่างใด และสร้างความไม่เท่าเทียมทางสังคมและวัฒนธรรม แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปผู้หญิงมุสลิมกลายเป็นเครื่องมือเชื่อมต่อระหว่าง อำนาจรัฐกับอำนาจของผู้ชาย เพื่อการแสดงทางสังคมและวัฒนธรรมในการเรียกร้อง ความเป็นธรรม ทำให้ต้องออกมาแสดงความเป็นผู้นำ สร้างพื้นที่ของตน ลดบทบาท การปกครองแบบปิตาธิปไตยในวิถีชีวิตที่ปรับตัวเหมือนกับสังคมวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ในยุคปัจจุบัน จนเกิดการยอมรับไปโดยปริยาย

จากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ประเภทหนังสือบูต เรื่อง เมืองสิต (ขุนแก้ว) เหมาะจะ ทำให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของตัวละครหญิงและชายที่เดินไปตาม ครรลองที่สังคมคาดหวัง ผู้ชายจึงคงบทบาทการเป็นผู้นำในสังคม เช่นเดียวกับผู้หญิงที่ ยังคงบทบาทการเป็นผู้ตามเสมอ อำนาจของตัวละครชายจึงเหนือกว่าตัวละครหญิงใน ทุกมิติของสังคมระบบปิตาธิปไตยอันเป็นที่ยอมรับมาจนวันนี้ นอกจากนี้จะเห็นว่า วรรณกรรมเรื่องนี้ได้สะท้อนคุณค่าต่อการศึกษาริ้ววรรณกรรมประเภทนิทานประโลมโลก ที่มีสาระต่อสังคมการปกครองแบบระบบปิตาธิปไตย และเชื่อมโยงบริบทสภาพสังคม วัฒนธรรมของชาวมุสลิม และเห็นถึงการใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพและภาษาที่ ลุ่มลึกเข้าใจง่ายต่อการเรียนรู้อรรถาภิธานวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ที่สามารถนำไปปรับใช้ เพื่อการศึกษาและการดำรงชีวิตในสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย. *วารสาร ประชากรและสังคม*, 15 (1), 43-65.

- ก้องสกล กวินรวีกุล. (2545). *การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2487*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์. (2549). *สังคมวิทยาสตรี*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จงรักษ์ ศรีจันทร์งาม. (2557). *บทบาทหญิงชายมุสลิมกับการจัดการทรัพยากรประมง บ้านปากบางตาวา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2555). *เล่าเรื่องเบื้องต้น สตรีศึกษา สตรีนิยม*. วนิดาการพิมพ์.
- ณรงค์กรณ รอดทรัพย์. (2555). *ปิตาธิปไตย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาค ระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย*. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 4(2), 29-46.
- เทวัญ ประจักษ์พนา. (2551). *เพศภาวะและความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านวัฒนธรรมการดื่มกิน*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). *มิเชล ฟูโกต์*. วิชาษา.
- นงเยาว์ เนาวรัตน์. (2561). *การศึกษาของผู้หญิงตัวตนและพื้นที่ความรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. วนิดาการพิมพ์.
- เนตรดาว แพทย์กุล. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้หญิงชาวบ้านใน การพัฒนา : กรณีศึกษาบทบาทของผู้หญิงในเครือข่ายชุมชนเมือง*. ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2549). *เพศภาวะในสุวรรณภูมิ (อุษาคเนย์)*. มติชน.
- ปราณี สุรสิทธิ์. (2527). *คำสอนสตรีไทยจากวรรณกรรมช่วงก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร].
- พิทยา บุขรรัตน์. (2549). *การปฏิวัติวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทหนังสือชุด เรื่อง เมืองลิด (ขุนแก้ว) แหลมเว*. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิมล คำศรี. (2554). *วรรณกรรมท้องถิ่น : สารความรู้และแนวทางการศึกษา กรณีศึกษา การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช*. ไทมพรินต์.
- วิระดา สมสวัสดิ์. (2548). *เพศภาวะและเอดส์*. วนิดาเพรส.
- สรยา รอดเพชร. (2561). ผู้หญิงกับปิตาธิปไตยในนวนิยายของอุทิศ เหมะมูล. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 14 (1), 53-79.
- สุขาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ). (2547). *เพศภาวะ : การท้าทายร่าง การค้นหาตัวตน*. บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- อดิศักดิ์ นุชมี. (2561). การยกเลิกอาญาประหารชีวิตกับแนวคิดอิสลาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 13(2), 53-67.
- อุมมีสาลาม อุมาร. (2558). “เรื่องเล่ากับอัตลักษณ์ที่เลื่อนไหล”: ผู้หญิงมุสลิมชายแดนใต้ ในเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต. *วารสารรุสมิแล*, 36(1), 6-20.